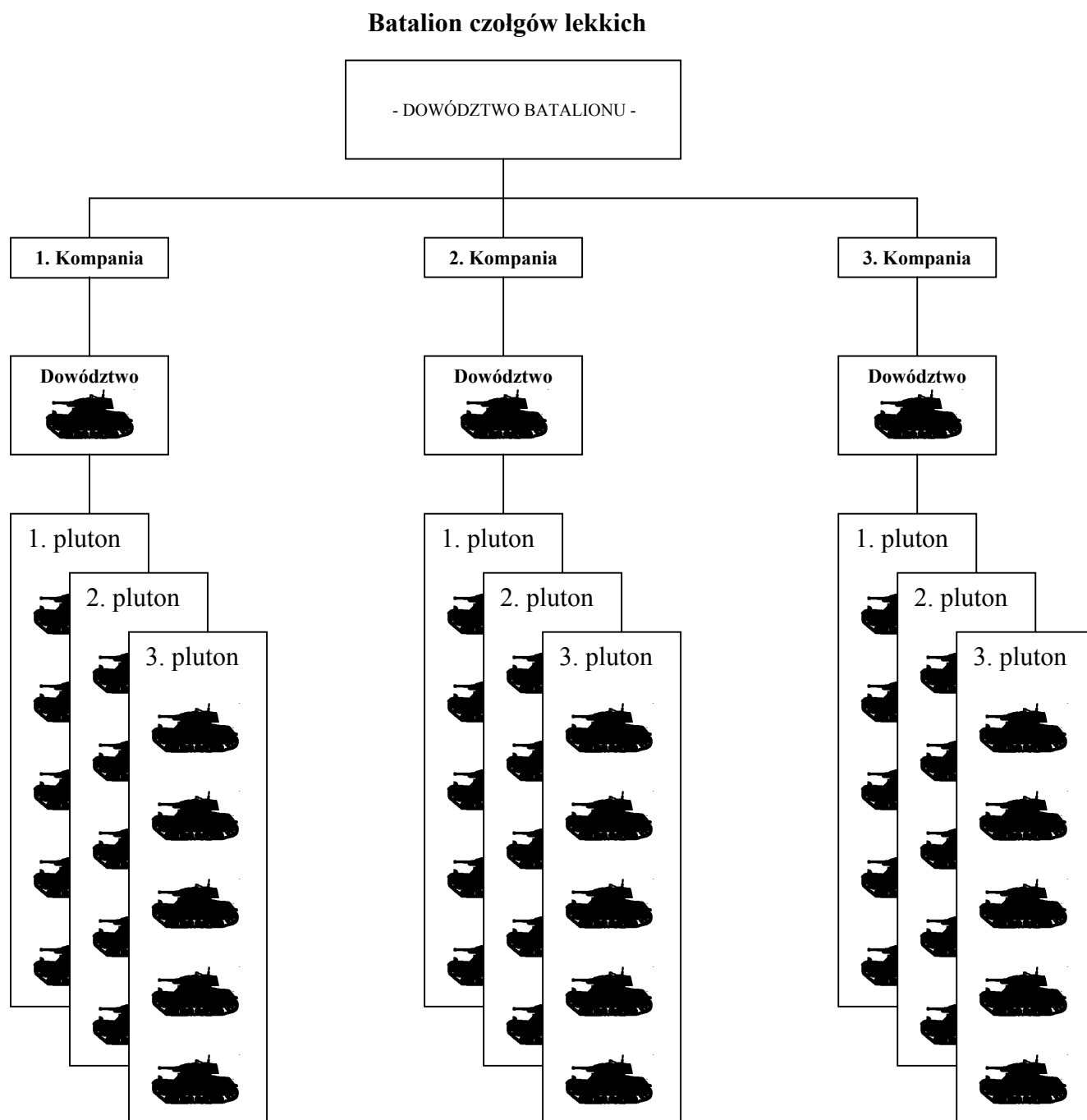


Organizacja i wyposażenie jednostek pancernych Wojska Polskiego we wrześniu 1939 roku.

Organizacja jednostek używających czołgów 7TP.

We wrześniu 1939 roku Wojsko Polskie posiadało około 132 czołgów 7TP głównie w wersji jednowieżowej. Przedwojenne tabele organizacji jednostek pancernych zakładały użycie w każdym plutonie jednego czołgu dwuwieżowego, jednak praktyka wykazała, że w trakcie wrześniowych walk na stanie były przeważnie czołgi zaopatrzone jedną wieżą.



Jednostki używające czołgów 7TP (oraz 9TP)

Z posiadanych pojazdów sformowano następujące oddziały:

1 Batalion Czołgów Lekkich

Dowódca: mjr A. Kubin, dow. kompanii: kpt. A. Sikorski, kpt. M. Górski, kpt. S. Kossobudzki

Jednostka zmobilizowana 25 sierpnia 1939 roku dla Korpusu Interwencyjnego weszła w skład Armii PRUSY. Z powodzeniem walczyła pod Przedborzem, Sulejowem, Inowłodzkiem, Odrzywołem i Drzewicą. Duży sukces odniesiono 8 września, ale już dzień później w czasie odwrotu batalion został rozproszony. Część jednostki udało się wycofać za Wisłę, głównie pojazdy z 3 kompanii, przeszło 20 pojazdów. Od 13 września walczyły w ariergardzie Armii „Lublin” a 15 września dołączono je do Warszawskiej Brygady Pancerno □ Motorowej. W jej składzie pozostałości 1 BatCzL walczyły w Bitwie o Tomaszów Lubelski. 20 września nadszedł dla jednostki kres wojennej gehenny.

Stan na początek września 1939 □ 49 czołgów 7TPjw

2 Batalion Czołgów Lekkich

Dowódca: mjr E. Karpow, dow. kompanii: kpt. A. Próchniewicz, kpt. K. Hajdenko, kpt. J. Rejman

Jednostkę zmobilizowano 29 sierpnia 1939 roku i przyporządkowano Armii □ ŁÓDŹ. Weszła w skład GO □ PIOTRKÓW□. Chrząst bojowy oddział przeszedł 4 września podczas starcia nad rzeką Prudką. Następnie jednostka wzięła udział w szturmie na Piotrków, gdzie poniosła dotkliwe straty. Ocalały sprzęt wycofano przez Warszawę do Brześcia nad Bugiem, gdzie poddano go niezbędnym naprawom. Z ocalałego stanu zorganizowano oddział w sile kompanii, która następnie w dniach 15 - 16 września powstrzymywała niemieckie czołwki pancerne w rejonie Włodawy. W zasadzie od 17 września jednostka na skutek zużycia sprzętu przestała mieć jakąkolwiek wartość bojową a personel wycofany został na Węgry.

Stan na początek września 1939 □ 49 czołgów 7TPjw

1 Kompania Czołgów Lekkich Dowództwa Obrony Warszawy

Dowódca: kpt. F. Michałkowski

Oddział sformowano 4 września przez Centrum Wyszkołenia Broni Pancernej w Modlinie oraz 3 Batalion Pancerny z Warszawy. Kompania weszła do akcji 8 września prowadząc rozpoznanie siłami plutonu w rejonie Wyszkowa. Działała na terenie Kolonii Staszica a następnie bierze udział w szturmie na Okęcie. Jednostka osiągnęła tam duży sukces, wypierając wroga z terenu lotniska i pomagając w odwrocie własnej piechocie. Niestety zanotowała wówczas znaczne straty i zapadła decyzja o połączeniu jej z 2 KompCzLekk DowObrWarszawy.

Stan na początek września 1939 □ 11 czołgów 7TPdw z jednostek szkolnych sformowanych w 2 plutony po 5 wozów i pojazd dowódcy.

2 Kompania Czołgów Lekkich Dowództwa Obrony Warszawy

Dowódca: kpt. St. Grąbczewski

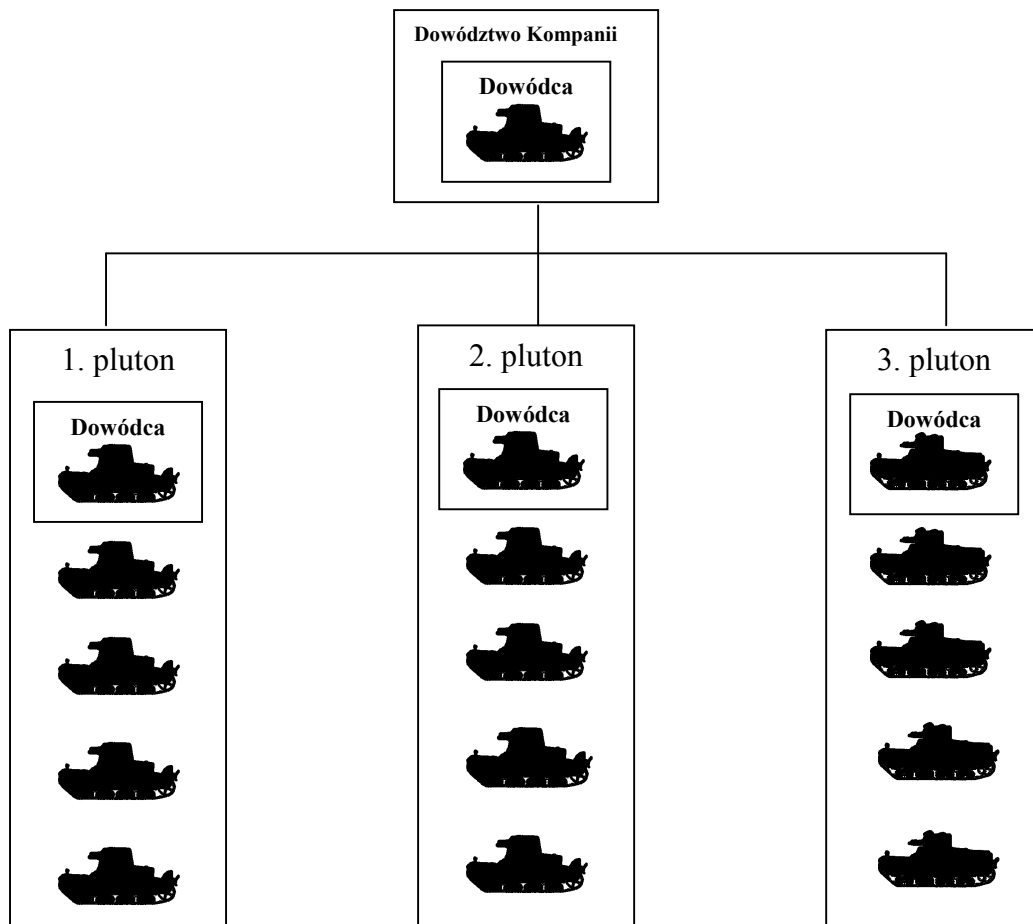
Oddział sformowano 5 września w Warszawie. W jego skład weszły pojazdy z bieżącej produkcji z zakładów PZInż. Wojnę jednostka rozpoczęła patrolując dalekiego przedpole stolicy. Od 9 września była zaangażowana w walki w obronie Warszawy. Między innymi oczyściła rejon pomiędzy ul. Grójecką a torami kolejowymi, odbiła barykadę na ulicy Opaczewskiej, wspierała piechotę w ataku na Woli oraz w boju o Okęcie docierając aż do kolonii Żakuski. Po tym boju i połączeniu z 1 Kompanią jednostka wsparła wypad w celu połączenia się obrońców Warszawy z wojskami gen. Kutrzeby. Ostatnią akcją oddziału był kontratak na Czystem 26 września.

Stan na początek września 1939 – 11 czołgów 7TPjw z jednostek szkolnych sformowanych w 2 plutony po 5 wozów i pojazd dowódcy. Niektóre źródła podają również, że w skład jednostki wchodziły czołgi 9TP.

Organizacja jednostek używających czołgów Vickers E.

Wojsko Polskie w przededniu wybuchu II Wojny Światowej posiadało 38 czołgów angielskiej produkcji w dwóch wersjach uzbrojenia – z działem 47mm i dwoma ckm wz. 30 w osobnych wieżach.

Z posiadanego sprzętu sformowano dwa oddziały w sile – kompanii. Przed wojną przewidywano powołanie plutonów mieszanych gdzie 3 wozy były uzbrojone w działko a 2 w karabiny. W wielu źródłach można jednak znaleźć informacje mówiące, że podczas wojny sformowano plutony jednorodne gdzie znajdowały się czołgi uzbrojone tak samo. Tak więc kompania posiadałaby dwa plutony czołgów z działem 47mm i jeden z karabinami:



Jednostki używające czołgów Vickers E

12 Kompania Czołgów Lekkich

Dowódca: kpt. Cz. Blok

Jednostkę zmobilizowano 27 sierpnia 1939 dla WBP-M. Chrzest bojowy przeszła 13 września w boju pod Annopolem. Poniosła tam dotkliwe straty. Biła się w walkach o Tomaszów Lubelski (18 września posiadając ok. połowy stanu) pomagając piechocie w opanowaniu ważnego wzgórza i odpierając kontratak niemiecki. Podczas podjętego 19 września nocnego natarcia kompania straciła resztę swojego sprzętu.

W skład jednostki wchodziło 16 wozów, najprawdopodobniej 10 - 11 w wersji jedno wieżowej i 5- 6 dwu wieżowych.

121 Kompania Czołgów Lekkich

Dowódca: kpt. St. Rączkowski

Zmobilizowano 15 sierpnia 1939 roku. Jednostka do boju włączyła się 3 września wspierając oddziały 10 Brygady Kawalerii w walkach w Beskidzie Wyspowym. Zasięgnęła w walkach pod Krzeczowem, Kasina Wielką, Dobczycami oraz Wiśniczem. 8 września podczas nocnego przemarszu, pozostającym w straży tylnej, czołgom skończyło się paliwo, w wyniku czego oddzieliły się od 10BK. Pojedyncze wozy zostały włączone w skład GO BORUTA. Część walczyła w ramach 21 DP pod Oleszycami. Pozostałe najprawdopodobniej 6 wozów, wspierało 6.DP (z GO "Boruta"). Podobno wzięły udział w późniejszych walkach Dywizji, zwłaszcza podczas forsowania rzeki Tanew (atak na Narol-Bełżec 17-18 września). Podczas tych walk, ranny kpt. Rączkowski miał dowodzić z samochodu, leżąc na noszach. Do tego czasu w ramach kompani pozostawały najprawdopodobniej zaledwie 3 sprawne czołgi.

Starsze publikacje podają, iż jednostka miała stan etatowy jednakże maj. F. Skibiński, szef sztabu 10BK zawsze twierdził, że miała ona jedynie 7-8 czołgów. Dowódca Brygady, płk. St. Maczek napisał w pamiętnikach: "zdaje się, że tylko 9".

Oddziały używające czołgów Renault R-35

W roku 1938 Wojsko Polskie zakupiło kilka Francuskich czołgów w celu przetestowania ich zdolności. Pojazdy te (Renaulty R - 35) nie przeszły pomyślnie testów, jednak wobec odmowy, przez rząd Francji, sprzedaży czołgów Somua S - 35 zdecydowano się na zakup pojazdów produkcji zakładów Renault. Z zamówionych 100 egzemplarzy do wybuchu wojny do Polski trafiło około 50 pojazdów R - 35 i 3 egzemplarze Hotchkiss H - 35, przeznaczonych do testów.

Z posiadanych pojazdów utworzono batalion oraz grupę bojową w sile tak zwanej półkompanii. Organizacja batalionu zgodna była z organizacją jednostki tego szczebla wyposażoną w czołgi 7TP.

Użycie bojowe pojazdów. R - 35 oraz H - 35

21 Batalion Czołgów Lekkich

Dowódca: mjr J. Łucki, dow. komp: kpt. J. Wasilewski, por. M. Kochanowski, kpt. R. Orliński

Jednostka sformowana siłami 12 Batalionu Pancernego w Łucku miała być wzmocnieniem dla Armii MAŁOPOLSKA, została oddelegowana do obrony przedmościa Rumuńskiego. Jednostka de facto nie wzięła udziału w walkach. Jedynie 6 pojazdów z tej grupy oddelegowano do jednostek Obrony Narodowej broniących Stanisławowa, które następnie połączyły się z cofającymi się oddziałami LOBK. W skład jednostki wchodziło najprawdopodobniej 45 pojazdów R - 35 oraz 3 H - 35 (wcielone do GO DUBNO).

Pozostałe czołgi R - 35 i H □ 35

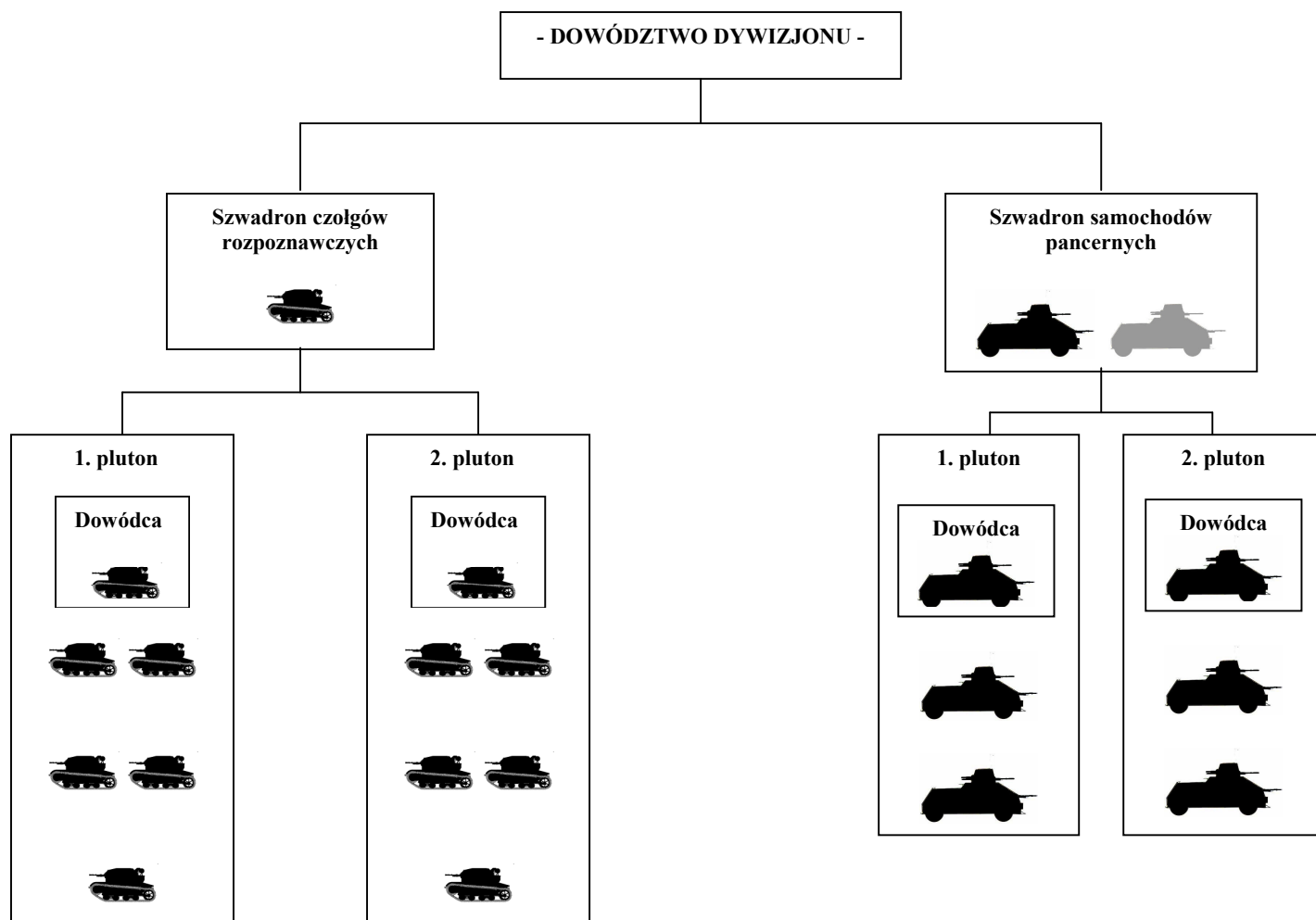
Z pozostałych pojazdów skompletowana tak zwana półkompanie w sile 3 czołgów R - 35 i 3 H - 35. Weszła ona w skład improwizowanego oddziału pancernego GO DUBNO. Jednostka dowodził por. J. Jakubowicz, wzięła ona udział w walkach z Niemcami pod Kamionką Strumiłową oraz Sowiecami pod Krasnem.

Jednostki używające czołgów Renault FT - 17

W spadku po BŁĘKITNEJ ARMII WP posiadało około 120 czołgów Renault FT □ 17. We wrześniu 1939 roku 32 pojazdy weszły w skład drużyn rozpoznania pociągów pancernych (2x po 2 TKS/ TK3 i 1 FT □ 17 na autotransportach kolejowych) z pozostałych pojazdów skompletowano 3 kompanie po 15 pojazdów. Jednostki walczyły w obronie Brześcia nad Bugiem. Kilka pojazdów użyto w improwizowanych jednostkach do obrony stolicy oraz podczas odwrotu Naczelnego Wodza.

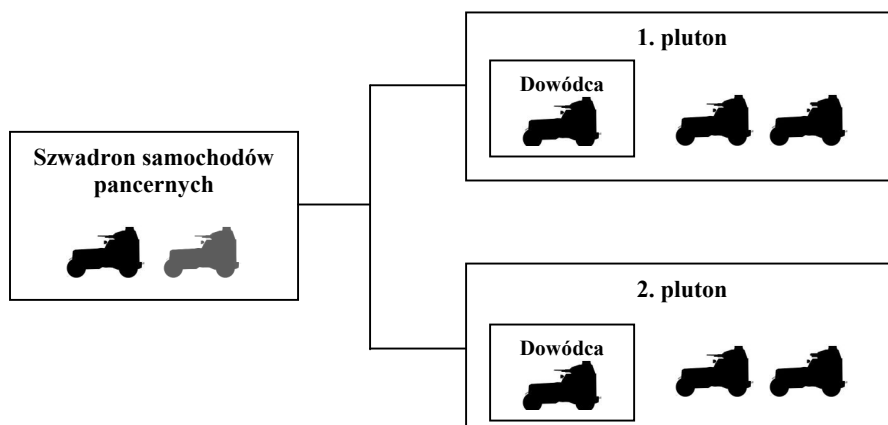
DYWIZJONY PANCERNE WP we WRZEŚNIU 1939 roku

Plan mobilizacyjny zakładał, że każda Brygada Kawalerii zostanie wzmocniona dywizjonem pancernym w składzie szwadron czołgów rozpoznawczych oraz szwadron samochodów rozpoznawczych. Etat takiego pododdziału przedstawiał się następująco:



Skład 11 DYWIZJONU PANCERNEGO wchodzącego w skład MAZOWIECKIEJ BK

Pozostałe dywizjony posiadały na wyposażeniu zamiast samochodów wz. 29 pojazdy wz. 34:



W skład Szwadronu czołgów rozpoznawczych wchodziło 13 tankietek TK3/TKS uzbrojonych w km -y.

W skład Szwadronu samochodów pancernych wchodziło 7 lub 8 wozów (wiele źródeł opowiada się za liczbą 8). W jednostkach wyposażonych w pojazdy wz. 34 w plutonie znajdowały się dwa samochody uzbrojone w km-y oraz jeden z działkiem.

Dywizjony Pancerne w Wojnie obronnej 1939 roku.

11 Dywizjon Pancerne

Dowódca: mjr S. Majewski, dow. Szwadronów: kpt. St. Spodenkiewicz, kpt. M. Jarociński
Jednostka weszła w skład Mazowieckiej BK. Pomimo nienajlepszej kondycji posiadanego sprzętu, co szczególnie dotyczyło się szwadronu samochodów pancernych jednostka odniosła wiele sukcesów w walkach. Już w pierwszych godzinach zniszczono cały patrol niemieckich samochodów pancernych. 4 września pod Makowem Mazowieckim łupem żołnierzy ze szwadronu samochodów pancernych padły kolejne nieprzyjacielskie pojazdy (między innymi 2 PzKpfw D). Z jednego z nich udało się wydobyć cenne mapy sztabowe i inne dokumenty. Do kolejnego zwycięskiego starcia doszło dnia 7 września na południowym brzegu Narwi. W kolejnych dniach jednostka wślawiła się zwycięskimi walkami z Dywizją KEMPF, zatrzymując jej marsz ku Wiśle, oraz osłoną tyłów ARMII LUBLIN. W bojach tych jednostka wspierana była przez 62 Samodzielną Kompanię Czołgów Rozpoznawczych i 1 Batalion Czołgów Lekkich. Z jednostek tych sformowano zgrupowanie, które od 15 września walczyło w ramach WBP-M.

Szwadron czołgów rozpoznawczych 11DywPanc utracił praktycznie zdolność bojową już 2 września.

Na stanie 11 DywPanc znajdowało się w chwili rozpoczęcia wojny: 13 TK - 3 oraz 8 Ursusów wz. 29.

21 Dywizjon Pancerne

Dowódca: mjr St. Gliński, dow. szwadronów: por. L. Kozieracki, kpt. J. Żymierski
Jednostka weszła w skład Wołyńskiej BK. Swoją chrzest bojowy dywizjon przeszedł już 1 września podczas ciężkich bojów pod Mokrą. W kluczowym momencie bitwy, za cenę wysokich strat, jednostka przeszła do kontrnatarcia w znacznym stopniu przyczyniając się do osiągniętego przez Wołyńską BK sukcesu. Kolejny sukces dywizjon osiągnął następnego dnia pod Ostrowami, gdzie zatrzymał natarcie niemieckich czołgów. 4 września nad Widawką oraz 6 września na południe od Łodzi oddział znów udowodnił swoją wartość bojową. W boju pod Cytrusową Wolą dywizjon został wyznaczony do wykonania przeciwnatarcia. Zadanie wykonał jednak za cenę utraty niemal całego sprzętu pancernego.

Na stanie 21 DywPan znajdowało się w chwili rozpoczęcia wojny: 13 TKS oraz 8 samochodów wz. 34-II.

31 Dywizjon Pancerne

Dowódca: kpt. B. Błędzki, dowódcy szwadronów: por. A. Palukajtys, por. E. Popielarski

Jednostka została włączona w skład Suwalskiej BK. Początkowo ochraniał on rejon Suwałk i północnych wylotów z Puszczy Augustowskiej. 4 - 8 września wykonał przemarsz pod Zambrów. Razem z pozostałymi pododdziałami Suwalskiej BK wykonał dnia 10 września uderzenie z rejonu Czerwonego Boru odrzucając na kilka kilometrów wojska niemieckie. Następnego dnia dywizjon stracił większość sprzętu, podczas odwrotu SGO NAREW jednostce skończyło się paliwo, wobec czego zapadła decyzja o zniszczeniu posiadanego sprzętu.

Na wyposażeniu jednostki pozostawało do wybuchu wojny: 13 czołgów TKS oraz 8 samochodów pancernych wz. 34-II.

32 Dywizjon Pancerny

Dowódca: mjr St. Szostak, dowódcy szwadronów: por. J. Żongołłowicz, por. A. Strokowski. Jednostka weszła w skład Podlaskiej BK. Od 4 września jednostka wspierała ułanów z macierzystej brygady w wypadach na terytorium Prus Wschodnich. W dniach 8 - 9 września toczyła walki w okolicy Ostrowi Mazowieckiej. 11 września pluton czołgów został zaatakowany przez przeważające siły przeciwnika i zniszczony na południe od miasta Zambrów. Szwadron samochodów pancernych osiągnął pewien sukces w dniu następnym odrzucając niemieckie zgrupowanie pancerno-motorowe. 13 września dywizjon próbował przebić się za rzekę Mileń ale podczas pokonywania jej w bród stracił większość pozostałego sprzętu pancernego.

Na stanie dywizjon posiadał: 13 czołgów TKS i 8 wozów opancerzonych wz.34-II.

33 Dywizjon Pancerny

Dowódca: W. Łubieński, dowódcy szwadronów: por. K. Smolak, por. W. Szykszel. Jednostkę wcielono do Wileńskiej BK. Od 2 września z rejonu Kuluszek odeszła do dozorowania Pilicy a następnie osłaniała odwrót Wileńskiej BK. Później dozorował podejścia do Radomia a następnie wycofał się za Wisłę. Często toczył małe boje spotkaniowe z czołwkami przeciwnika. Ostatecznie wszedł w skład zgrupowania pancernego mjr Majewskiego i razem z WBP-M wziął udział w walkach o Tomaszów Lubelski.

Na stanie dywizjon posiadał: 13 czołgów TKS i 8 wozów opancerzonych wz.34-II.

51 Dywizjon Pancerny

Dowódca: mjr H. Świetlicki, dowódcy szwadronów: kpt. E. Herbert, por. J. Rusinowski. Jednostka powstała z zamiarem wsparcia Małopolskiej BK. Od samego początku wojny oddział prowadził liczne boje opóźniające na przedpolu macierzystej jednostki. 2 września dywizjon poniósł ciężkie straty w wyniku nalotów. 3 września podczas walk w rejonie Zawiercia zniszczono samochód pancerny we wraku którego odnaleziono cenne dokumenty i mapy sztabowe. Tego samego dnia wieczorem na zachodnim brzegu Pilicy zniszczono oddział samochodów pancernych wroga. W następnych dniach jednostka wycofywała się w ślad za macierzystą BK tracąc jednak z nią kontakt (pancerniacy podążali za 8 pułkiem ułanów). 5 września dywizjon zaangażował się w walki w rejonie Kielc. Najskrynniejszą akcją jednostki było odbicie zagarniętych przez Niemców dział pod Zagnańskiem oraz bój pod Iłżą gdzie zadano wysokie straty przeciwnikowi (8 września). Ostatnie wozy bojowe uległy zniszczeniu w dniu następnym.

Na stanie dywizjon posiadał: 13 czołgów TKS i 8 wozów opancerzonych wz.34.

61 Dywizjon Pancerny

Dowódcy: kpt. A. Wójciński, dowódcy szwadronów: por. T. Dziurzyński, kpt. T. Poliszewski.

Jednostkę sformowano dla Kresowej BK. 7 września w rejonie Poddębicy udało się żołnierzom dywizjonu zaskoczyć sztab niemieckiej dywizji pancerniej, zadając ciężkie straty. W związku z brakiem paliwa w rejonie Aleksandrowa Łudzkiego pozostawiono większość sprzętu pancernego jednostki. Po rozpadzie macierzystej jednostki dywizjon udał się do Warszawy, gdzie wszedł w skład GB płk Komorowskiego (10 września) a od 11 pancerniacy osłaniali formowanie się BK płk Zakrzewskiego. Następnie jednostka weszła w skład zgrupowania gen. Dęba □ Biernackiego, żeby w jego składzie wziąć udział w walkach pod Komorowem. Miało to miejsce 21 września a pancerniakom udało się wyjść zwycięsko ze starcia z niemieckim patrolem pancernym. Następnego dnia dywizjon wspierał szturm LDP na Tarnawatkę. Po poddaniu się jednostek LDP dywizjon przeszedł w skład grup płk Koca ale wkrótce później musiał złożyć swój sprzęt nie mogąc przeprawić go przez Wieprz.

Na stanie dywizjon posiadał: 13 czołgów TKS i 8 wozów opancerzonych wz.34-II.

62 Dywizjon Pancerny

Dowódcy: kpt. Z. Brodowski, dowódcy szwadronów: por. St. Niemczycki, por. J. Tabaczyński.

Dywizjon wszedł w skład Podolskiej BK przydzielonej do Armii POZNAŃ. Jednostka początkowo dozorowała przedpole macierzystego oddziału, docierając aż do samej granicy Polsko □ Niemieckiej. Od 9 września brała udział w walkach nad Bzurą. Wspierała ułanów na przedpolach Uniejowa, toczyła walki o Wartkowice (ponosząc pewne straty), 11 września brała udział w działaniach zaczepnych w rejonie Parzęczewa, a 12 blokowała kierunek na Łęczyce. 16 września zostały zniszczone w walce wszystkie pojazdy 2. plutonu czołgów, tego samego dnia jednostce pozostawiła na przeprawie przez dolną Bzurę samochody pancerne a pozostałym czołgom na bezdrożach Puszczy Kampinoskiej skończyło się paliwo.

Na stanie dywizjon posiadał: 13 czołgów TKS i 8 wozów opancerzonych wz.34-II.

71 Dywizjon Pancerny

Dowódcy: mjr K. Zólkiewicz, dowódcy szwadronów: por. W. Chłopik, por. A. Staszaków.

Jednostkę włączono w skład Wielkopolskiej BK wchodzącej w skład Armii POZNAŃ. Dywizjon wszedł do akcji już 1 września biorąc udział w walkach o Rawicz i Kaczkowo. Dywizjon przyczynił się do stłumienia hitlerowskiej dywersji w Lesznie a w dniach następnych brał udział w wypadach na tereny niemieckie. 7 września walcząc samodzielnie dywizjon opóźniał posuwanie się nieprzyjacielskich wojsk w kierunku na Łęczyce. Dywizjon walczył również pod Bielawami a szwadron samochodów pancernych pod Łañcutem. W dniu 11 września dzięki odważnemu atakowi dywizjonu umożliwiono 7 DAKowi wycofanie bez straty dział. Duże sukcesy czołgiści odnieśli w walkach obronnych pod Brochowem. Samochody pancerne pozostawiono podczas przeprawy przez dolną Bzurę natomiast czołgi kontynuowały marsz ku Warszawie, niszcząc w

miejsowości Pociecha kilka znacznie cięższych od siebie czołgów wroga. Do Warszawy dotarł ostatni pojazd dywizjonu.

Na stanie dywizjonu znajdowało się 13 czołgów TK - 3, w tym 4 uzbrojone w nkm 20mm wz. 38, oraz 8 samochodów pancernych wz. 34.

81 Dywizjon Pancerny

Dowódcy: mjr F. Szystowski, dowódcy szwadronów: por. W. Czerniewski, por. M. Brzozowski.

Dywizjon wszedł w skład Pomorskiej BK działającej w ramach Armii POMORZE. Już 1 września na pozycje zajmowane przez Pomorska BK wyszło siły uderzenie wojsk zmotoryzowanych wroga. Dywizjon przeszedł do kontrnatarcia zadając nieprzyjacielowi ciężkie straty. Dywizjon szedł w awangardzie macierzystej BK podczas jej przebijania się z KORYTARZA POMORSKIEGO. Niestety jednostka poniosła przy tym duże straty. Następnie przeszła do dozorowania przedpola Torunia. W czasie tych akcji sprzęt jednostki bardzo się zużył w wyniku czego zapadła decyzja o wycofaniu go na tyły. 13 września po przybyciu do Łucka utworzono mieszany oddział czołgowo - samochodowy, w którego skład weszły pozostałe, sprawne, pojazdy dywizjonu. Oddział ten walczył między innymi pod Hrubieszowem biorąc jeńców. 18 września czołgiści przekroczyli granicę Węgierską.

Na stanie dywizjonu znajdowało się 13 czołgów TK - 3, w tym 3 uzbrojone w nkm 20mm wz. 38, oraz 8 samochodów pancernych wz. 34.

91 Dywizjon Pancerny

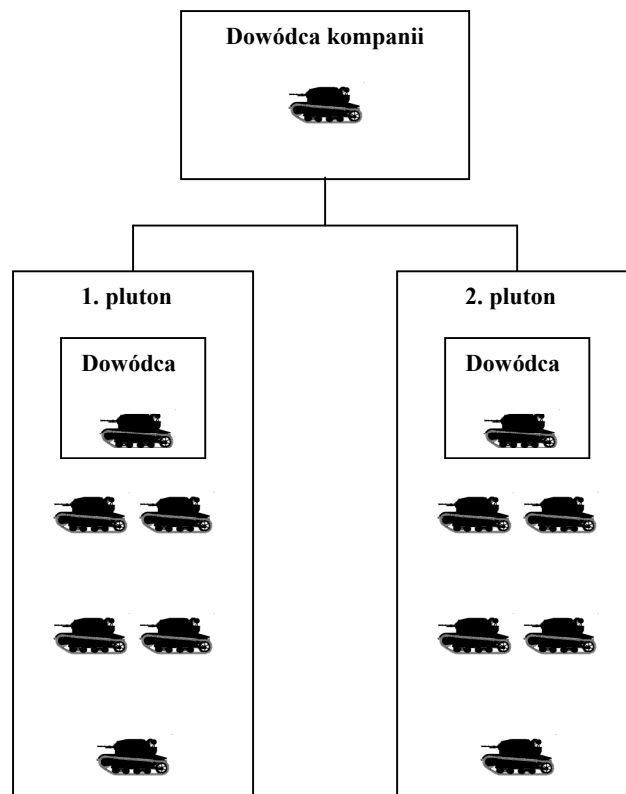
Dowódcy: mjr A. Śliwiński, dowódcy szwadronów: kpt. G. Rodziewicz, kpt. A. Reyman.

Jednostka weszła w skład Nowogródzkiej BK walczącej w ramach Armii MODLIN. 3 września jednostka dokonała wypadu w rejonie Działdowa, współdziałając z innymi pododdziałami macierzystej BK. 12 września dywizjon brał udział w atakach na niemiecki przyczółek na Wiśle w okolicach Góry Kalwarii oraz wyparł z Siennicy wojska wroga. 22 września oddział wspierał uderzenie Nowogródzkiej BK na Tomaszów Lubelski. Niestety atak ten poprowadzony został przez podmokłą łąkę, gdzie ugrzązł sprzęt ciężki dywizjonu. Następnego dnia dywizjon przeorganizowano w Grupę Pancerną □ Motorową, włączając weni między innymi sprzęt zdobyczny. Ostatnie walki jednostka toczyła 27 września w rejonie Sambora, większość żołnierzy dostała się do niewoli Radzieckiej.

Na stanie dywizjon posiadał: 13 czołgów TK-3 i 8 wozów opancerzonych wz.34.

KOMPANIE CZOŁGÓW ROZPOZNAWCZYCH

Etat kompanii czołgów rozpoznawczych przedstawiał się następująco:



Podobnie jak w przypadku dywizjonów pancernych gdzie w skład szwadronu czołgów wchodziły pojazdy z nkm 20mm wz. 38, również i tu pojazdy rozdzielano pomiędzy plutony tworząc pododdziały o mieszanym uzbrojeniu.

Kompanie Czołgów Rozpoznawczych w Wojsku Polskim we Wrześniu 1939 roku:

11 Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. St. Łętkowski

Jednostka weszła w skład Warszawskiej Brygady Pancerno - Motorowej. Plutony zostały rozdzielone pomiędzy pułki strzeleckie brygady. Kompanie brała, między innymi, udział w starciach pod Annopolem oraz Tomaszowem Lubelskim.

Na stanie w dniu 1 września 1939 roku 13 TKS w tym 4 uzbrojone w nkm 20mm wz. 38.

31 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. T. Szalek

Jednostkę przyporządkowano do Armii PRUSY i oddano pod komendę 25DP. Pierwsza akcja bojowa oddziału miała miejsce 6 września koło Turka. Kompania walczyła w

bitwie nad Bzurą między innymi w Solcy Małej oraz w Puszczy Kampinoskiej we wsi Górki. Niedobitki oddziału przedostały się do Warszawy.

Na stanie w dniu 1 września 1939 roku 13 TKS.

32 Samodzielna Kompanie Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. F. Kazimierczak

Kompanię przydzielono do Armii ŁÓDŹ i oddelegowano do 1 Pułku Kawalerii KOP. Brał udział w likwidacji niemieckiego przyczółka na Warcie w okolicach Sieradza, poniósł tam ciężkie straty. Podczas odwrotu natknął się na przeważające siły wroga. Po przybyciu 11 września do Otwocka kompanię rozwiązano wcielając resztę załóg i sprzętu do 91 Kompanii.

Na stanie w dniu 1 września 1939 roku 13 TKS.

41 Samodzielna Kompanie Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. T. Wiatanowski.

Kompanie przydzielona do Armii ŁÓDŹ. Skierowano ją na odcinek działania 3ODP. Od początku notowała sukcesy. W pierwszej fazie walk broniła pozycji na lewym brzegu Warty a później na Widawce, gdzie 5 września kontratakowała. Pod Żyrardowem straciła większość sprzętu a żołnierze dostali się do niewoli w Puszczy Kampinowskiej.

Na stanie w dniu 1 września 1939 roku 13 TK-3.

42 Samodzielna Kompanie Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. M. Grabowski

Jednostkę skierowano do Armii ŁÓDŹ i przydzielono Kresowej BK. Broniła przepraw przez Wartę oraz wzięła udział w walkach pod Aleksandrowek Łódzkim.

Na stanie w dniu 1 września 1939 roku 13 TK-3.

51 Samodzielna Kompanie Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. K. Poletyko

Kompania przydzielona Armii KRAKÓW, podporządkowana GO BIELSKO. Dozorowała przedpole 21 DP, skutecznie kłusując wroga. 5 września odparła patrol niemiecki próbujący zająć Bochnię. Podczas odwrotu straciła dużą ilość sprzętu a pozostali personel i sprzęt wcielono do 101 Kompanii z 10BK.

Na stanie w dniu 1 września 1939 roku 13 TK-3.

52 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. P. Dubnicki

Jednostką została podporządkowana Armii KRAKÓW, wsparła odwód GO ŚLĄSK. Jednostka weszła do akcji już 1 września. Toczyła walki w okolicach Wyr i Mikołowa wielokrotnie kontratakując. Miała bardzo wymierny udział w odzyskaniu Pacanowa. 13 września poniosła ciężkie straty walcząc z pojazdem pancernym wroga. Żołnierze musieli porzucić swój sprzęt podczas przeprawy przez Wisłę, wkrótce później dołączyli do WBP-M.

Na stanie jednostki znajdowało się 13 tankietek TKS.

61 Samodzielna kompanie Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. W. Czapliński

Kompanię podporządkowano Armii KRAKÓW. Wsparła 1 Brygadę Górską. 3 września kontratakowała w rejonie Mszany Dolnej a w dniu następnym Kasiny Wielkiej. Kompania wspierała atak piechoty na Radków. Podczas przeprawy brodem przez Dunajec jednostka uległa rozproszeniu a jej resztki włączono do GO BORUTA. W jej składzie kompania walczyła w rejonie Cieszanowa ponosząc kolejne dotkliwe straty. 17 września dołączała do WBP-M.

Na stanie jednostki znajdowało się 13 tankietek TKS.

62 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. St. Szpakowski.

Kompanię przydzielono do Armii MODLIN. Oddelegowano ją pod komendę 20DP. Wraz z nią była się w okolicach Mławy. Po dotarciu do Modlina włączono ją w skład GO gen. Zulaufa a 13 września do 11 Dywizjonu Pancernego. Szlak wrześniowy kompania zakończyła w składzie WBP-M podczas wal o Tomaszów Lubelski.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TKS.

63 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: por. M. Kosiewicz

Kompanię przydzielono Armii MODLIN i oddano 8 DP. Służyła do wsparcia atakującej piechoty między innymi podczas walk o Szczepanki. Następnie prowadziła działania osłonowe podczas odwrotu do Modlina. Kompania wślawiła się natarciem w rejonie Kazunia dzięki któremu doszło do nawiązania łączności z GO gen. Thommee. Prowadziła rozpoznanie i dozór w widłach Wisły i Buga - Narwi. Pozostała w składzie wojsk broniących Twierdzy MODLIN i walczyła aż do poddania się twierdzy. Kompania wyposażona była w 13 tankietek TKS.

71 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: por. St. Skibniewski

Kompania weszła w skład Armii POZNAŃ. Walczyła początkowo w składzie 14DP a następnie, podczas Bitwy nad Bzurą, w ramach 17DP. Swoją największy sukces kompania odniosła 10 września w okolicach Piątku niszcząc oddział niemieckiej artylerii. Po bitwie do Puszczy Kampinowskiej przedarły się już jedynie pojedyncze załogi, które wsparły obrońców Warszawy.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3.

71 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. L. Szczepankowski.

Kompanię oddano pod dowództwo Armii POZNAŃ. Wspierała swymi działaniami początkowo 17 a następnie 26DP. Kompania broniła przeprawy przez Notec w rejonie Nakła. 16 września wchodziła w skład doraźnie sformowanego zgrupowania pancernego,

kompania walczyła o wieś i majątek Braki. W czasie odwrotu nad dolną Bzurę czołgiści musieli porzucić swój sprzęt. Pieszo większość dotarła do Warszawy. Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3.

81 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. F. Polkowski.

Jednostkę przydzielono Armii POMORZE. Początkowo wchodziła w skład 15 DP a 1 września podporządkowano ją GO WSCHÓD. Walczyła w rejonie Grudziądza odnosząc sukces koło jeziora Mełno. Podczas odwrotu przeszła z pod komendy 4DP pod rozkazy samego dowództwa armii. 16 września atakowała Braki. Żołnierze dostali się do niewoli podczas prób przekroczenia dolnej Bzury.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3.

82 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: por. E. Włodkowski.

Kompanię przydzielono 26DP. Pierwszą akcją bojową była bój o wieś i majątek Braki, który miał miejsce 16 września. Dzień później kompanię zaatakował oddział pancerny wroga i kompania praktycznie straciła wartość bojową. 18 września pozostałym pojazdom skończyło się paliwo. Większości żołnierzy udało dostać się do Warszawy.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3.

91 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. St. Kraiński.

Kompanię sformowano dla Armii ŁÓDŹ i przydzielono 10DP. Już 1 września oddział odniósł sukces niszcząc wraz z wspieraną piechotą oddział niemiecki, zdobywając przy okazji cenne dokumenty i mapy. Kompania brała również udział w próbach likwidacji niemieckiego przyczółka na Nerze, Warcie pod Sieradzem oraz na środkowej Wiśle. Stan uzupełniono resztkami 32 SKCR. Oddział przedostał się do Warszawy wchodząc później w skład Kompanii Czołgów Rozpoznawczych Dowództwa Obrony Warszawy. .

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3.

92 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: kpt. Wł. Iwanowski.

Kompanię włączono do Armii ŁÓDŹ, gdzie weszła w skład oddziału wydzielonego nr 2. 1 września stoczyła kilka udanych potyczek w okolicach miasta Wieruszowa. Walczyła pod Lututowem, w rejonie Sieradza podczas ataków na niemiecki przyczółek na Warcie, Lasku, Zgierza. 13 września na Polesiu Lubelskim oddział musiał zniszczyć i tak nie nadające się do dalszego boju, pozostałe czołgi.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3.

101 Samodzielna Kompania Czołgów Rozpoznawczych

Dowódca: por. Z. Ziemiński.

Kompanię oddelegowano do wsparcia 10BK wchodzącej w skład Armii KRAKÓW. Jednostka przeszła cały szlak bojowy w ramach CZARNEJ BRYGADY. Pozostawała najczęściej jako odwód operacyjny. Największy sukces czołgiści osiągnęli w walkach w okolicy Łańcuta, między innymi wypierając wroga z Albigowej.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TK-3 z czego 4 uzbrojone były w nkm 20mm wz. 38.

Szwadron Czołgów Rozpoznawczych 10BK

Dowódca: por. L. Pruszyński.

Kompanie sformowano dla 10 BP wchodzącej w skład Armii KRAKÓW. Szwadron toczył boje podczas I fazy walk 10BK (walki w Beskidzie Wyspowym) między innymi 5 września wykonał wypad z Dobczyc na Tymbark tocząc potyczki w z wozami bojowymi przeciwnika. Podczas przemarszu z Radomyśla kompania pogubiła się i powróciła do macierzystej jednostki dopiero 13 września pod Żółkwią, gdzie włączono ją do 101 SKCR.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TKF z czego 4 uzbrojone były w nkm 20mm wz. 38.

Szwadron Czołgów Rozpoznawczych WBP-M

Dowódca: kpt. L. Czechowicz

Jednostka wchodziła w skład Warszawskiej Brygady Pancerno - Motorowej. Do boju weszła 8 września przedzierając się z Solca na lewy brzeg Wisły w celu nawiązania kontaktu z Armią ODWODOWĄ. Pod Lipskiem doszło do starcia z przeważającymi siłami pancernymi wroga, w wyniku czego poniesiono znaczne straty. Pod Suchowola udało się zniszczyć pojazd pancerny wroga. Po tej akcji szwadron włączono do 11 Kompanii Czołgów Rozpoznawczych.

Kompania wyposażona była w 13 tankietek TKS z czego 4 uzbrojone były w nkm 20mm wz. 38.

Kompania Czołgów Rozpoznawczych Dowództwa Obrony Warszawy

Dowódca: kpt. A. Brażuk

Kompania dozorowała dalekie przedpole stolicy gdzie 7 września pod Mszczonowem stoczyła pojedynek z pancernym oddziałem wroga. W kolejnych dniach jednostka walczyła pod Raszynem i Włochami. W walkach tych straciła wiele sprzętu, to też uzupełniono jej stan poprzez włączenie resztek 32 i 91 Kompanii. Od tego czasu oddział walczył na Woli. Ostatnia akcja kompanii miała miejsce 26 września.

Na stanie jednostki znajdowało się 11 tankietek TK-3.

ODDZIAŁY POMOCNICZE

W niniejszym opracowaniu pominięto w opisie jednostki pomocnicze nieużywane w grze.

W skład Dowództwa Batalionu czy Dywizjonu Pancernego wchodzi dowódca wraz ze swoim poczem najczęściej podróżujący w samochodzie Polski Fiat 508/518. Oprócz gońców w skład dowództwa często wchodzi również obserwator.

W Batalionach Czoigów Lekkich znajdowała się dodatkowo Kompania techniczna z 3 ciągnikami C7P. W składzie oddziału znajdowało się również 25 samochodów ciężarowych oraz 4 cysterny, motocykl i kuchnia polowa.

W kompaniach czoigów rozpoznawczych TK/TKS znajdował się samochód PF 508/518 dla pocztu, 5 ciężarówek, 2 cysterny, motocykl oraz 2 transportery czoigów. Pojazdy te podlegały plutonowi technicznemu.

W szwadronach samochodów pancernych oprócz drużyny gospodarczej, w skład której wchodziły 2 samochody ciężarowe z kuchnią polową, znajdowała się jeszcze drużyna łączności (służyła do kontaktu z artylerią, lotnictwem i dowództwem). W jej skład wchodził następujący sprzęt: 1x PF 508/518, 1x motocykl z koszem, 2x motocykl. Ponadto w plutonach znajdowało się po ciężarówce oraz motocyklu a poczet dowódcy posiadał jako transport samochód PF 508/518.